

Saudzē savu ezeru!

Jau trešo gadu Latvijā līdz ar pārējām piecām biotopu grupām tiek vērtēti arī Latvijas saldūdeņi. Triju sezonu ietvaros plānots apsekot 2 000 Latvijas ezerus un upes ar kopgarumu 40 000 kilometri. Līdz šim apsekoto ezeru, upju dati liecina, ka izcila vai laba kvalitāte ir tikai pusei Latvijas ezeru un nedaudz vairāk kā trešdaļai upju posmu. Ikdienā saldūdeņi veic daudzas funkcijas, kas cilvēka acij paliek apslēptas, piemēram, tas ir dzīvības un pašattīrīšanās nodrošinātājs, daudzveidīga dzīvotne un migrācijas koridors, plūdu un palu regulētājs, klimata veidotājs utt. Tie var veikt visu augstākminēto iekams paši ir tīri. Diemžēl cilvēka darbībai ir ļoti liela nozīme saldūdeņu kvalitātes izmaiņu procesā.

Par labu saldūdens kvalitāti liecina ne vien ūdens dzidrība, bet arī tajos augošie retie un īpašie augi, kuri izzūd līdz ar kvalitātes pazemināšanos. Tā kā trešdaļa Latvijas upju ir regulētas un pārveidotas par grāvjiem, tās ir zaudējušas ne tikai savu ainavisko, bet arī bioloģisko vērtību. Šādas upes veic tikai ātrāku ūdeņu novadišanu, bet dabiskai upei raksturīgo vērtību tām vairs nav. Upēs uz izmiršanas robežas ir ziemeļu upespērlene, tīru ūdeņu indikators, kas reiz bija plaši sastopama Vidzemes ūdeņos. Savukārt par ezeriem jāsaka, ka Latvijas “zelta fonds” ir lobēliju – ezereņu ezeri (1% no visiem ezeriem). Tajos ar baltiem ziediem vasaras mēnešos uzzied Dortmaņa lobēlija, kas ir īpaši tīru ūdeņu indikatorsuga. Tā sastopama vairs 25 Latvijas ezeros, lai gan pirms 100 gadiem šādu ezeru skaits bija divtik lielāks. Ja šiem augiem nepatīk piesārņojuma radītās izmaiņas, cik ilgi tās patīks cilvēkam?

Ikvienu biotopu ietekmē cilvēka darbība, bet jo īpaši jūtīgi ir saldūdeņi. Jo viss, kas notiek uz sauszemes, ezera vai upes sateces baseinā, tas nonāk tuvumā esošajā ūdenī un maina tā kvalitāti. Turklāt ietekme ir atkarīga no saimnieciskās darbības veida un intensitātes. Vislielākais drauds saldūdeņu kvalitātei ir 1) augstais centralizētajai kanalizācijai nepieslēgto māsaimniecību skaits, 2) neattīrītie notekūdeņi, 3) notece no lauksaimniecības zemēm. Tāpat tos ietekmē arī līdzās esoša intensīva mežizstrāde, mazdārziņi, sausās tualetes, komposta kaudzes ūdeņu aizsargjoslās, kā arī atpūtnieki. Ar atpūtniekiem saldūdeņos nonāk liels daudzums ķīmisko savienojumu: no rīta iepūstās smaržas, matu vai skūšanās putas, lietotais dezodorants, līdz ar peldkostīmu un citiem apģērbiem arī veļas pulvera, veļas mīkstinātāja un pat balinātāja saturs, nemaz nerunājot par fosfātu, kas rodas no cilvēka vielmaiņas galaproduktiem (urīns un mēsli).

Daba ir paredzējusi, ka ar laiku ikviens ezers transformējas jeb aizaug un pārvēršas par purvu, bet cilvēka radītais piesārņojums šo procesu daudzārt paātrina: vispirms cilvēks apzināti vai neapzināti piesārņo tīro saldūdeni, tad no tā izzūd vērtīgie un retie ūdensaugi, kas ir īpaši jutīgi pret piesārņojumu, pēc tam mazinās ūdenī sastopamā dabas daudzveidība, jo arī pārējiem augiem, dzīvajiem organismiem ir grūti uzturēties piesārņotā ūdenī, visbeidzot arī cilvēkam vairs nepatīk iemīlotais ezers, kas beigās pilnībā aizaug.

Ar savu apzinātu rīcību, izpratni par vērtību saglabāšanu un pareizu apsaimniekošanu iespējams saglabāt un pat uzlabot saldūdeņu kvalitāti. Dabas skaitīšanas eksperti aicina ikvienu iedzīvotāju, vasaras atpūtas baudītāju, pilsētas viesi un pašvaldību apzināti un gudri izmantot saldūdens resursus, cienot un saudzējot savu ezeru!

Dabas skaitīšana tiek īstenota Eiropas Savienības Kohēzijas fonda projekta “Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā” ietvaros. Visu dabas skaitīšanas aktivitāšu īstenošana paredzēta līdz 2023.gadam, plašāka informācija pieejama vietnē www.skaitamdabu.gov.lv vai www.daba.gov.lv.